

T.C.
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı :30824082-610-14775565
Konu :Yazılı Soru Önergeleri

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Milletvekillerimiz tarafından şahsıma yöneltilen ve ilişik listede; TBMM Esas numaraları ve konuları belirtilen yazılı soru önergeleri incelenmiş olup, söz konusu önergelerde yer alan hususlara ilişkin cevaplarımız ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Murat KURUM
Bakan

EK:
-Dosya (1 Takım)

EDİRNE MİLLETVEKİLİ
SAYIN Prof. Dr. MEHMET AKALIN'IN
TBMM 7/34969 ESAS SAYILI
YAZILI SORU ÖNERGESİNE
İLİŞKİN SORULAR VE CEVABI

7/34969
6K 28

SORULAR

Türkiye, 2053 net-sıfır hedefini ilan etmiş, 2030 için güncellenmiş Ulusal Katkı Beyanı (NDC) ile BAU senaryosuna göre %41 azaltım taahhüdünde bulunmuştur; emisyonların en geç 2038'de pik yapması ve 2053'te net-sıfıra ulaşılması hedeflenmektedir. Bu iddialı çerçevenin inandırıcılığı; hukuki altyapı, finansman, izleme-raporlama-doğrulama (MRV) ve uygulama takviminin şeffaflığına bağlıdır.

AB'nin Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (CBAM) 1 Ocak 2026'da kesin döneme geçecektir. Çelik, çimento, gübre, alüminyum, elektrik ve hidrojen gibi karbon-yoğun sektörler için CBAM uyumu; ülkemizde Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ve karbon fiyatlaması hazırlıklarının gecikmeden tamamlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Hava kirliliği, halk sağlığı açısından kritik düzeydedir: Türkiye nüfusunun en az %92'si DSÖ kılavuz değerlerini aşan hava kirliliğine maruz kalmakta; PM2.5 düzeylerini DSÖ kılavuzuna (5 ug/m³) indirmek, on binlerce erken ölümü önleyebilecek niteliktedir.

Kuraklık ve su kıtlığı riski hızla ağırlaşmaktadır. 2025 yazı itibarıyla düşük yağış ve aşırı sıcaklıklar pek çok havzada baskıyı artırmış; çölleşme/erozyon tehdidi ülke yüzölçümünün çok geniş bir bölümünü etkileyecek ölçekte. Bu tablo, uyum (adaptasyon) politikalarının su yönetimi, tarım ve şehircilik ile bütünleşmesini zorunlu kılar.

Atık yönetiminde Sıfır Atık girişi uluslararası takdir görmüş ve BM Genel Kurulu kararıyla 30 Mart "Dünya Sıfır Atık Günü" ilan edilmiştir. Bununla birlikte, plastik atık ithalatı ve geri dönüşüm zincirindeki sorunlar çevresel riskleri gündemde tutmaktadır. Şeffaf veri ve etkin denetim gereklidir.

Yukarıdaki göstergeler, iklim eyleminin hukuki (iklim kanunu-ETS), sağlık (hava kalitesi), su ve biyoçeşitlilik ve döngüsel ekonomi boyutlarıyla hızla güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

A) İklim hedefleri, ETS ve CBAM uyumu

Ulusal Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) için öngörülen başlangıç tarihi, kapsam (sektör/tesis eşiği) ve tahsis/ihale yöntemi nedir? 2026'da başlayacak CBAM kesin dönemi öncesinde ETS'nin yasal ve teknik hazırlıkları tamamlanacak mıdır? Lütfen takvim ve ikincil mevzuat listesini açıklayınız.

Güncellenmiş NDC (2030) ve 2053 net-sıfır hedefleriyle uyumlu sektörel karbon bütçeleri belirlenmiş midir? Belirlendiyse elektrik, sanayi, binalar, ulaşım ve tarım için yıllık emisyon tavanları nedir?

Enerji verimliliği 2024-2030 planında öngörülen birincil enerji tüketiminde %16 azalma ve 100 MtCO_{2e} emisyon azaltımı hedefleri için yıllık izleme raporlarını yayımlayacak mısınız? 2025 gerçekleşmesi nedir?

B) Hava kalitesi ve halk sağlığı

Türkiye'nin PM2.5 yasal sınır değerleri ne zaman DSÖ 2021 kılavuzuna yaklaştırılacaktır? Beş yıllık kademe planı ve iller bazında temiz hava eylem planı hedefleri nedir?

2022-2025 döneminde PM2.5'e atfedilebilir erken ölüm tahminleriniz nedir? Sağlık Bakanlığı ile ortak ulusal hava kirliliği sağlık çalışması yürütülmekte midir? Sonuçlarını paylaşıyor mısınız?

C) Su, kuraklık ve uyum (adaptasyon)

2025 yazı kuraklık bulguları ışığında, Ulusal İklim Uyum Stratejisi kapsamında havza bazlı su bütçesi, kuraklık erken uyarı ve şehirlerde ısı adası azaltım programlarının 2025-2030 uygulama takvimi nedir?

İçme-kullanma suyu kayıplarını %25'in altına indirme hedefi için belediyelere yönelik finansman ve teknik destek mekanizmaları nelerdir? 2024-2025'te kaç belediye yararlanmıştır?

D) Biyoçeşitlilik, orman ve afet riskleri

2021 sonrası orman yangınları için önleyici bakım (yangın şeritleri, yakıt azaltma) ve erken uyarı/uydu yatırımlarının 2024-2026 bütçesi ve gerçekleşmesi nedir? EFFIS verilerine göre 2024-2025 yanan alan ve olay sayısı kaçtır?

Korunan alanlarda madencilik/altyapı izinleri için 2023-2025'te verilen ÇED kararlarının sayısı ve reddedilen başvuru oranı nedir? Ekosistem hizmetleri kaybını giderici telafi mekanizması var mıdır?

E) Döngüsel ekonomi, atık ve plastikler

Sıfır Atık kapsamında 2017-2025 dönemi için: toplanan geri kazanılabilir atık miktarı, belediye geri kazanım oranı, kişi başı atık ve bertaraf kompozisyonu verilerini açıklar mısınız? 2026 hedefiniz nedir?

Plastik atık ithalatı konusunda 2023-2025 döneminde ithal miktarı, kaynak ülkeler, geri kazanım/bertaraf sonuçları ve sahada uygunsuzluk tespitleri nelerdir? Denetimlerde izin iptali ve idari yaptırım sayılarını paylaşır mısınız?

F) Düşük karbonlu sektör politikaları

Ulaşım: 2025 sonuna kadar Sürdürülebilir Havacılık Yakıtı (SAF) kullanım hedefleri ve zorunluluk takvimi nedir? Yerli üretim kapasitesi ve yaptırım mekanizmasını açıklar mısınız?

Sanayi: ETS öncesi izleme-raporlama-doğrulama (MRV) kapsamında doğrulanmış emisyon verisi olan tesis sayısı kaçtır? Yeşil dönüşüm için KOBİ'lere sağlanan teknik/finansal destek programları nelerdir?

CEVAP

A) İklim hedefleri, ETS ve CBAM uyumu

Türkiye, 2053 yılı net sıfır emisyon hedefi ve Ulusal Katkı Beyanı (NDC) hedefleri doğrultusunda düşük karbonlu kalkınma ve yeşil dönüşüm hedeflerine ulaşmak için piyasa temelli araçları kullanarak emisyon azaltımı sağlamayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, Ulusal Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) hem iklim hedeflerimizin gerçekleştirilmesine katkı sağlamak hem de AB Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) uygulamasının ekonomik etkilerini azaltarak Türk sanayisinin rekabet gücünü korumak amacıyla tasarlanmaktadır.

ETS'nin yasal ve teknik altyapı çalışmaları sürmekte olup sistemin 2026 yılında faaliyete geçmesi hedeflenmektedir. İklim Kanununun geçici maddesinde öngörülen pilot dönemde öncelikli olarak SKDM kapsamındaki sektörlerin (demir-çelik, çimento, alüminyum, gübre ve elektrik) olması hedeflenmekte olup bu konuya Kanun ile teşkil edilen Karbon Piyasası Kurulu karar verecektir.

Ücretsiz tahsisat yöntemi olarak emisyon yoğunluğu (benchmark) esaslı ücretsiz tahsis yaklaşımı benimsenmiştir. Tahsisatlar bir diğer kanal olan birincil piyasa yöntemi ile de piyasa işleticisi tarafından satışa sunulacaktır. ETS üst limiti kavramı, ülkemizin gelişmekte olan ülke kategorisi ve NDC hedefiyle uyumlu şekilde emisyon yoğunluk temelli olarak elektrik üretimi ile sanayi sektörlerini kapsayacak şekilde kurgulanmaktadır.

ETS'nin yürürlüğe girmesi öncesinde, Taslak Emisyon Ticaret Sistemi Yönetmeliği ve ilgili ikincil mevzuat çalışmaları ile; doğrulama, piyasa işletimi ve izleme sistemleri için teknik hazırlıklar hedeflenen takvim doğrultusunda sürdürülmektedir.

Öte yandan, İklim Kanununun 10. Maddesi ile tanımlanan Karbon Piyasası Kurulu, yukarıda sayılan tasarılarla ilgili olarak ulusal tahsisat planını onaylama, ETS piyasasında ücretsiz tahsisatların dağılımına karar verme, birincil piyasada satışa sunulacak tahsisat miktarını tespit etme, ETS kapsamında hangi oranda denkleştirme işlemlerinin kullanılabileceğine karar verme, ETS ile ilgili plan, politika, strateji ve eylemleri belirleme konularında nihai kararları alma yapısına sahiptir.

Ülkemiz, ETS'nin etkin şekilde hayata geçirilmesiyle birlikte, hem iklim değişikliğiyle mücadelede güçlü bir piyasa altyapısı oluşturmayı hem de yeşil dönüşüm sürecinde sanayinin adil ve rekabetçi şekilde dönüşümünü desteklemeyi hedeflemektedir.

Enerji Verimliliği 2030 Stratejisi ve II. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı 2024-2030, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı görev ve sorumluluk alanında yer almaktadır.

B) Hava kalitesi ve halk sağlığı

Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği kapsamında 2019 yılı itibarıyla temel hava kirleticileri için Avrupa Birliği tarafından uygulanan limit değerler geçerlidir. Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği revizyonuna esas hazırlanan taslak yönetmelik, ince partikül madde kirleticisine ilişkin olarak Avrupa Birliği direktifi ile birlikte ülkemize ilişkin altyapıyı dikkate alan düzenleme hükümlerini içermektedir. Hazırlanan taslak yönetmelik kurum görüşlerine açılmış olup, görüşler çerçevesinde PM₁₀-PM_{2.5} kirleticilerine esas gereklilikler ile birlikte ulusal/bölgesel hava kalitesi yönetimine esas tüm başlıklar gözetilmiştir.

Bakanlığımızca Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği gereği hava kalitesinin korunması ve kirliliğin azaltılması kapsamında, 81 ilde çalışmalar yapılmaktadır. Sanayi, evsel ısınma ve ulaşım kaynaklı hava emisyonları hesaplanarak, illerimizde Taşra Teşkilatı koordinasyonunda 2025-2029 yıllarını kapsayan 3. izleme dönemi için Temiz Hava Eylem Planları hazırlanmaktadır. Temiz Hava Eylem planlarının uygulanması aşamasında özellikle yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Eylem planları Bakanlığımız tarafından geliştirilen Temiz Hava Eylem Planı İzleme (THEP-İZ) yazılımı aracılığıyla takip edilmektedir.

C) Su, kuraklık ve uyum (adaptasyon)

2024-2030 yıllarını kapsayan İklim Değişikliği Uyum Strateji ve Eylem Planı ile, sektör uzmanları ve 180 farklı kurumdan çeşitli paydaşların katılımı ile gerçekleştirilen toplantılar sonucu 11 sektör ve yatay kesen konular için toplamda 40 strateji ve 129 eylem belirlenmiştir. Eylemlerin izlenmesini daha etkin hale getirmek amacıyla belirlenen her bir uyum eylemi özelinde eylemden sorumlu kurumlar, ilgili kurumlar, uygulama dönemi ve izleme göstergeleri belirlenmiştir.

İlgili plana ve göstergelere

<https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/Iklim%20Degisikligine%20Uyum%20Stratejisi%20ve%20Eylem%20Plan%C4%B1.pdf> linkinden ulaşılabilir.

D) Bioçeşitlilik, orman ve afet riskleri

1993 yılından itibaren ÇED Kararı verilen projeler Bakanlığımız ÇED, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü resmi internet sayfasında (<https://ced.csb.gov.tr/>) yer alan "ÇED Olumlu Kararları/ÇED Olumsuz ve İptal/İade Kararları" bölümünde yayınlanmakta olup; sektör seçimi yapılarak verilen kararların sektörel dağılımına ulaşılabilir.

Ayrıca, 2014 yılında geçilmiş olan e-ÇED Sistemi üzerinden <https://eced.csb.gov.tr/jsp/portal/main2.htm> "DUYURULAR" bölümünde Proje İli, İlçesi, Proje Adı, Proje Sahibi, Proje Sektörü, Proje Türü ile "ÇED OLUMLU/ÇED OLUMSUZ", "ÇED GEREKLİ DEĞİLDİR/ÇEDGEREKLİDİR", "iptal/İade v.b. KARARLARI" na, ayrıca ÇED Süreci Başlayan projelere de ulaşılabilir.

E) Döngüsel ekonomi, atık ve plastikler

Ülkemizde, 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu çerçevesinde evsel katı atıkların toplanması, taşınması ve geri kazanılması ile çevre ve insan sağlığına olumsuz etki yapmadan nihai bertarafına ilişkin yükümlülük, yetki ve sorumluluklar tanımlanmıştır. Belediye atıklarına ilişkin hedefler ise Bakanlığımızca hazırlanan Ulusal Atık Yönetim Stratejisi ve Planı (2025-2035) kapsamında belirlenmiştir.

Bu kapsamda,

2017 yılında yüzde 13 olan geri kazanım oranı 2024 yılında ise yüzde 36,08'e yükselmiştir. Geri kazanım oranının 2026 yılında yüzde 37,5'a, 2035 yılında yüzde 60'a, 2053 yılında da yüzde 70'e çıkarılması hedeflenmektedir.

Proje başlangıcından bu yana 32,5 milyon ton kâğıt-karton, 9,1 milyon ton plastik, 3,1 milyon ton cam, 6,4 milyon ton metal ve 23,4 milyon ton organik ve diğer geri kazanılabilir atıklar olmak üzere toplamda yaklaşık 74,5 milyon ton geri kazanılabilir atık, Bakanlığımızdan lisans almış işletmelerce işlenerek ekonomiye kazandırılmıştır.

Ülkemizin atık yönetiminde uluslararası standartlarla uyumlu, sürdürülebilir ve güçlü bir gelecek inşa etmenin temelini oluşturmak amacıyla Ulusal Atık Yönetimi Stratejisi ve Planı Bakanlığımızca hazırlanmıştır.

F) Düşük karbonlu sektör politikaları

Sera Gazı İzleme, Raporlama, Doğrulama Sisteminde doğrulanmış sera gazı emisyon raporları üzerinden yapılan sorguda 2024 yılında sisteme kayıtlı 791 tesis bulunmaktadır."